

## Паоло Джордано - „Черно и сребърно“

Краят дойде бързо, предизвестен от едно знамение, или поне на госпожа А. ѝ се искаше да вярва в това през последните месеци, все едно предупреждението можеше да придаде смисъл на случилото се, което иначе щеше да си остане просто едно нещастие. В края на лятото, година и половина преди погребението ѝ, работела в градината на гърба на кооперацията. Изтръгвала ненужните вече коренчета фасул, за да направи място за зелето, когато една птица кацнала на няколко крачки от нея върху един от камъните, които обозначавали границата на нейното парче земя.

Госпожа А., наведена над своите шейсет и осем години, на които още добре се крепеше, застинала, за да не я уплаши, а птицата се вгледала в нея изпитателно. Никога не била виждала такава птица. Размерът ѝ бил горе-долу като на сврака, но цветовете били съвсем различни: под главата се подавали лимоненожълти снопчета, които стигали до гърдите и се губели в синята перушина на гърба и на крилата, а опашката била от дълги бели пера, които приличали на памучни нишки, накъдрени по края като куки за риболов. Не изглеждала притеснена от човешкото присъствие, даже напротив – госпожа А. имала чувството, че била кацнала там, за да може тя да я разгледа. Сърцето ѝ силно забило, без да знае защо, коленете ѝ леко поддали. Помислила си, че може би е от някакъв рядък и ценен тропически вид и че е избягала от клетката на някой колекционер: такива екземпляри не се срещали в района на Рубиана. Всъщност, доколкото ѝ било известно, в Рубиана нямало и колекционери на животни.

С рязко движение птицата навела глава на една страна и започнала да чопли крило с човката си. Имало нещо лукаво в движенията ѝ. Не, не лукаво, не точно, как е думата... високомерно, ето. Като свършила с пощенето, вперила тъмночерните си очи право в очите на госпожа А. Крилата, прибрани до тялото, потръпнали за миг, гърдите ѝ се повдигнали от две много бавни вдишвания. Накрая безшумно се отделила от камъка и отлетяла. Госпожа А. проследила траекторията ѝ, като закривала очи от слънцето с ръка. Искала да я погледа още, но птицата съвсем скоро изчезнала между клоните на близките дъбове. През нощта сънувала срещата с подобната на папагал птица. Когато ми разказа случката, болестта ѝ беше в напреднал стадий и вече беше трудно да се различат обективните елементи в разказа от прибавените или просто подлежащите на внушение. Но мисля, че на сутринта тя наистина беше потърсила птицата в една книга за фауната на Вал ди Суза, която се намирала у тях, защото ми показва книгата. И със сигурност беше вярно, че след като не я намерила, решила да отиде до един неин приятел, художник, който бил запален по орнитологията, защото ми предаде подробен репортаж от посещението си.

Така и не разбрах какви точно бяха отношенията ѝ с този човек. Тя не беше склонна да ги обсъжда, може би от предпазливост, защото той беше известен художник – със сигурност най-прочутата личност, с която още поддържаше отношения след смъртта на Ренато – или просто ги пазеше за себе си. Знаем, че от време на време му готвеше или изпълняваше някакви негови поръчки, но му беше по-скоро нещо като компаньонка, приятелка в благоприличен смисъл. Бях останал с впечатлението, че се виждаха често, отколкото ѝ се искаше да признае. Всяка неделя след църковната служба госпожа А. се отбиваше при него и оставаше до обяд. Къщата на художника, скрита зад високи букове с яркочервената си фасада, се намиреше на три минути с кола или на десет пеша от нейната кооперация по асфалтиран път, описващ полукръг.

Художникът беше джудже: тя не изпитваше свян да го нарича така, даже произнасяше думата с нотка на задоволена жестокост. Призна ми, че след толкова години все още си задавала глупави въпроси по негов адрес, например все се питала какво е да не докосваш с крака пода, когато си седнал. И все гледала ръцете му, късите груби пръсти,

които изглеждали смешно, а можели да произведат чудеса. Беше единственият мъж, когото госпожа А. успяваше да надвиши на ръст с нейния под метър и шейсет, но чарът му бил толкова плътен и всеобхватен, че тя била тази, която винаги се чувствала гледана отгоре. Когато го посещавала и сядала в салона, превърнат в ателие, между картините и рамките, си припомняла времената, когато Ренато я водел със себе си, докато претърсвал мазета и тавани по следите на някоя рядка забравена вещ.

– Сигурно е бил папуняк – опитал се да отгатне той в онази сутрин в края на август. Бил все намусен, особено напоследък, но госпожа А. свикнала да не му обръща внимание. Както ми разказа, едно време из къщата сновели галеристи, била пълна с приятели и полуголи момичета, които позирали. Сега се посещавала само от четири жени, които го гледали на смени, всичките чужденки и нито една достатъчно красива, за да бъде увековечена на платно. Госпожа А. знаеше, че художникът прекарва по цял ден в мисли за миналото, че не рисува вече, че се чувства сам. Точно като нея.

– Знам аз какво е папуняк, няма нищо общо – срязала го в отговор.

С един малък скок художникът слязъл от креслото и изчезнал в съседната стая. Госпожа А. се заела да обхожда салона с поглед, като че не го познавала достатъчно. Любимата ѝ картина била там, на пода, била недовършена. Представлявала гола жена, седнала на маса, с леко раздалечени красиви гърди с широки розови зърна в много поплътен цвят от кожата около тях. Срещу нея имало четири праскови в искрящо червено и един нож, с който вероятно възнамерявала да ги обели. Но не го правела. Стояла така, завинаги неподвижна, в очакване на подходящия момент.

– Беше най-хубавата му картина. И на, в онзи ден я завърши пред очите ми за половин час. Каза ми: „С колата ли си дошла? Тогава можеш да си я вземеш“. Направи го от съчувствие, няма начин. Ако му я бях поискала, нямаше да ми я даде. Обаче беше разбрал какво става. Преди всички, преди лекарите. Разбрал беше заради птицата. Върна се в салона с една кожена папка и я постави на коленете ми. „Тази ли е?“, попита. Веднага я познах, с накъдрените бели пера отзад. Той не бил виждал такава от години, поне от седемдесет и първа. Мислел, че са изчезнали. А то, райската птица дошла точно при мен. Така я наричат, райска птица, обаче носи нещастие. Казах му: „Ние двамата сме стари вече. Какво може да ни донесе нещастие?“. Като си помисля, че само преди няколко дни бях счупила едно огледало. Обаче художникът направо се вбеси. „Какво огледало бе! – разкрещя се. – Тая птица носи смърт!“

Веднъж попитах Нора дали е повярвала наистина на историята със знамението. Тя ми отговори с въпрос:

– А ти?

– Не, разбира се.

– А пък аз да, разбира се. Предполагам, че тази разлика винаги ще си остане между нас. Беше късно вечерта, Емануеле спеше, а ние разтребахме кухнята на спокойствие. Бяхме оставили на масата една отворена бутилка вино, почти преполовена.

– Какво най-много ти липсва от нея? – попитах.

Нора нямаше нужда да мисли, очевидно беше си задавала въпроса и имаше отговор.

– Липсва ми начинът, по който ни вдъхваше кураж. Хората са такива скъперници откъм кураж. Искат само да се уверят, че го имаш в по-малки количества и от тях. – Потъна в дълга пауза. Не мога да реша дали паузите ѝ са спонтанни, или ги измерва една по една като някоя актриса. – А тя не – добави, – тя винаги беше на наша страна.

– Така и не ми каза какво си говорехте през цялото време, докато ти беше на легло.

– Много ли говорехме?

– О, да.

Нора отпи глътка вино от бутилката. Позволява си да се държи невъзпитано само вечер, когато сме сами, умората и интимността, изглежда, отслабват задръжките ѝ. По устните ѝ остана тъмночервен отпечатък.

– Говореше тя – каза, – аз я слушах. Разказваше ми за Ренато, всички разговори завърташе около него, все едно още беше жив. Сигурна съм, че когато си е била сама къщи, му е говорила на глас. Призна ми, че още подреждала на масата прибор за него след всичките тези години. Винаги съм го смятала за много романтично. Романтично и малко патетично. Но всичко, което е романтично, е и патетично, нали?

Двамата с Нора не спирахме да водим подобни разговори почти всяка вечер, особено в първите месеци след смъртта на госпожа А. Бяхме си изработили тази стратегия, за да не се поддадем на съмненията: да се връщаме на тях още и още, да ги разтваряме в диалога, докато ни се стори, че от устите ни излиза само чист въздух. Госпожа А. беше единственият истински свидетел на това, което градяхме ден след ден, единственият свидетел на връзката ни; когато разказваше за Ренато, беше, все едно че искаше да ни внуши нещо, да ни прехвърли активите на една абсолютна и неопетнена, макар и кратка и нещастно приключила връзка. С течение на времето всяка любов има нужда от някой, който да я види и признае, да я оцени, в противен случай рискува да бъде взета за недоразумение. Без нейния поглед се чувствахме в опасност.

Обаче закъсняхме за погребението. Пригответе се навреме, после се заехме с някакви дребни задачи, сякаш това, което ни очакваше, беше някакво задължение, което да свършим наред с другите. Емануеле беше особено неспокоен, сприхав, не спираше да задава въпроси от рода на: какво точно означава да отидеш на небето и за невъзможността даден човек да се върне някога. Все въпроси, чиито отговори знаеше и които използваше като претекст, за да даде воля на възбудата (първото погребение: не е ли това също причина едно дете да се стъписа?), обаче ние не изпитвахме особено желание да му обясняваме. Не му обръщаме внимание.

По пътя семейното единство съвсем се разпадна. Нора ме обвини, че съм избрал най-дългия път, и аз се впуснах да изреждам всяко излишно действие, заради което се беше забавила с излизането от къщи, например това, че се гримира, като че на погребение се ходи гримиран. Ако госпожа А. беше с нас, щеше да извади някое мото от колекцията си и да ни усмири, тя обаче чакаше, кротка и защитена от чамовото дърво, за службата. Влязохме с голямо притеснение в църквата, където се бяха събрали повече хора, отколкото очаквах. Не чух много от опелото, тормозеше ме мисълта за набързо паркираната кола на едно стеснение на пътя. Представях си как някое превозно средство, например някой междуградски автобус, е спряло да ме чака, без да може да продължи, пътниците са слезли долу и се питат кой идиот им е препречил пътя, но не се решавах да изляза да проверя. Измъкнахме се от прегръдките накрая, защото никого там не можехме да утешим с присъствието си, а и може би считахме самите себе си за нуждаещи се от утеха.

Емануеле искаше да върви след ковчега до гроба. Решихме, че става дума за каприз, за глупаво любопитство, така че му забранихме. Спускането на ковчега не е гледка за деца, а пък точно в този случай не беше и за нас. Има неща, които трябва да съхранят семейната интимност, да се оставят за най-близките приятели, а ние какви ѝ бяхме на госпожа А.? Работодатели, не много повече от това. Смъртта преразпределя ролите според формалния ред на важност, закърпва на мига дупките в правилата на привързаностите, които човек си е позволил приживе, и няма значение, че Емануеле беше най-близо до това, което госпожа А. можеше да счете за свой внук, и че ние, Нора и аз, можехме да се чувстваме като нейни осиновени деца. Не бяхме.